

ALKOHOLIHALLINNON SUURI MURROS

JARMO HEINONEN

Vuoden 1995 alussa alkoholihallinnosta poistui 177 Alkon myymäläpäällikköä. Vuonna 1991 tältä kentältä poistui yli 400 kunnallista alkoholitarkastajaa. Kunnalliset raittiuslautakunnat ovat pääosin hävinneet ja raittius toimi on siirtynyt useille hallinnonaloille. Lisäksi voidaan todeta, että esim. A- ja B- oikeuksin toimivista ravintoloista on vuodesta 1990 lähtien poistunut hovimestareita ja tarjoilijoita 4 595 ja vahtimestareita 744 vuoden 1996 alkuun verrattuna. Kaikkiaan anniskeluoikeuksin toimivia ravintoloita oli viime vuoden lopulla yhteensä 9 545, kun vuonna 1990 niitä oli 5 688. Sekä viranomaisvalvonta että oma valvonta toimivat nyt aivan eri lähtökohdista kuin muutama vuosi sitten.

Suomen alkoholioloissa on tapahtunut paljon suurempi murros kuin yleensä on tunnettu ja tunnustettu. Pitkä perinne on katkennut. Se alkoi 1800-luvun raittiusliikehännässä. Se kiteytyi kieltolaissa ja jatkui valtion alkoholiyhtiössä. Kyseessä oli hyvin kunnianhimoinen ja samalla hyvin järkiperäinen pyrkimys. Suomalainen yhteiskunta ikään kuin tiesi, mitä se tahtoi. Kysymys oli vain tämän tahdon toteuttamisesta. Jos asiat eivät hoituneet, tarvittiin vain lisää ja entistä parempaa hallintoa sekä sen tueksi tutkimusta ja tiedotusta.

KIELTOLAKI JA REAALISOSIALISMI

Kieltolaki tuli Suomessa voimaan vuonna 1919. Paria vuotta aikaisemmin oli alkanut suuri sosialistinen kokeilu itäisessä naapurisamme. Kieltolaila ja nk. reaaliosialistisella järjestelmällä on mielenkiintoisia samankaltaisuuksia. Ne olivat saman aikakauden ja

saman hengen tuotteita. Ne pyrkivät ikään kuin tuomaan järjestyksen kaaoksen keskele. Niille oli yhteistä myös se, että ne ovat liian utooppisia toimiakseen.

Sekä reaaliosialismissa että kieltolaissa oli perimmäinen totuus saatu määriteltyä. Kun yhteinen hyvä oli löydetty, kysymys oli enää sen toimeenpanosta. Tämä jäi hallinnon tehtäväksi. Vaikka vuoden 1932 väkijuomalaisissa ja vuoden 1968 alkoholilaisissa ei enää ollut kysymys kieltolaista, niin perustaltaan nekin edustivat pyrkimystä ratkaista alkoholikysymys hallinnollisin keinoin. Väkijuomalaki osoitti hallinnollisen voimansa alkoholijuomien kulutusluvuissa. Kulutus säilyi halki 30-, 40- ja 50-luvun alle kahtena litrana absoluuttialkoholia asukasta kohden, ja se oli edelleen alle kolme litraa varsinaisen murtuman tapahtuessa vuonna 1969. Kuudessa vuodessa kulutus nousi kuuden litran luke-miin. Tästä huolimatta entinen asioiden hallinnointijärjestelmä säilyi sen jälkeen vielä parikymmentä vuotta.

On oireellista, että vanhan alkoholijärjestelmän raukeaminen sijoittuu samoille vuosille kuin reaaliosialisminkin raukeaminen. Reaaliosialismi saattoi suuren osan maailmaa järjestyksen kouriin. Suomalaisessa kieltolaissa ja alkoholilainsäädännössä on ollut kysymys järjestyksestä vesilasissa tai ehkä paremminkin viinalasissa.

Reaaliosialismi jätti perinnökseen kehittymättömän poliittisen kulttuurin. Puoluelaitos on sirpaloitunut ja pitkä tie on kuljettava, ennen kuin kansalainen tietää, minkälaista yhteiskunnallista ohjelmaa mikin poliittinen ryhmittymä todellisuudessa edustaa. Kansalaiset ovat vieraantuneet politiikasta ja monet

odottavat suurta johtajaa – oli hän sitten generalissimus, keisari tai mikä hyvänsä.

Sen, minkä tieteellinen sosialismi aikaansai entisissä sosialistimaissa valtakunnan politiikassa, sen aiheutti meillä tieteellinen alkoholipolitiikka alkoholikysymyksessä. Ihmisten usko alkoholipolitiikkaan on hävinnyt meillä siinä, missä kansalaisten usko yleiseen yhteiskuntapolitiikkaan on kadonnut toisaalla. Vaihtoehtoja ei kuitenkaan ole. Siinä, missä entisissä sosialistimaissa on pureuduttava politiikkaan, siinä Suomessa on paneuduttava alkoholipolitiikkaan. Jos näin ei tehdä, asiat joutuvat tuuliajolle. Syntyy sekasortoa, kaaosta ja tarpeetonta kärsimystä.

ALKOHOLIPOLITIIKAN KÄSITE

Alkoholipolitiikan käsite on tällä hetkellä sekava. Ongelmaa voidaan selvittää rinnastamalla alkoholipolitiikka kunnallispolitiikkaan. Kunnallispolitiikkona pidetään henkilöä, joka toimii poliittisena päättäjänä kunnallisvaltuustossa tai ainakin pyrkii tällaiseen asemaan. Kunnallisalan tutkijaa tai virkamiestä ei yleensä pidetä kunnallispolitiikkona. Alkoholipolitiikan alueella tilanne ei ole näin selvä.

On oireellista, että käsitteet ovat sekaantuneet. Entisissä sosialistimaissa oli myös vaikea tehdä eroa hallinnon virkamiehen ja poliitikon välillä. Nämä asiat eivät profiloituneet erikseen. Pikemminkin ne sulautuivat toisiinsa.

Meillä tällaista rajojen hämärtymistä on tapahtunut eniten ehkä ulkopolitiikan alueella. Korkeat ulkoasiainhallinnon virkamiehet ovat hoitaneet ulkopolitiikkaa eivätkä niinkään varsinaiset poliitikot. Tälle asiantilalle on ollut ymmärrettäviä syitä, mutta alkoholipolitiikan alueella on vaikea löytää vastaavan kaltaisia perusteita tapahtuneelle.

Hyvin toimivassa kansanvaltaisessa järjestelmässä politiikka ja hallinto profiloituvat selkeästi erikseen. Poliitiikan tuloksena syntyy virallinen säädöstö ja hallinnon tehtävänä

on sen täytäntöönpano. Kansanvaltainen järjestelmä on hyvin vaativa politiikan toimijoille ja myös äänestäjille. Yksittäisellä poliitikolla saattaa olla äänestäjiinsä hyvinkin vetoava toimintaohjelma. Eduskunnassa se joutuu vastakkain periaatteessa 199 kilpailevan pyrkimyksen kanssa. On selvää, että näissä paineissa tuo kansalaisen kannattama yksittäinen toimintaohjelma haihtuu lähes näkymättömiin. Se, että kansalaiset tästä huolimatta kokoontuvat vaaliurnille sankoin joukoin vuodesta toiseen, on osoitus varsin kehittyneestä poliittisesta kulttuurista.

OIKEAT JA VÄÄRÄT

Tilanteessa, jossa kansanvaltainen ajattelu ei ole juurtunut, ihmiset ajattelevat helposti toisin. Jos ”oikea” poliittinen ohjelma on saatu laadittua, on esteet raivattava pois sen toteuttamisen tieltä. ”Väärin” ajattelevia ja toimivia ihmisiä ei tule kuunnella, vaan heidät on eristettävä päätöksenteosta ja yhteiskunnallisesta toiminnasta. Tällaisen ajattelun johdonmukaisuutta ei voi kiistää. Siksi se onkin hyvin sitkeähenkistä. Se, että tämä ajattelu on umpikujaista, on monille ylivoimaisen vaikea käsittää. Yksinkertaisen kirkasotsainen ihminen ei vaihda ajatuksia vastustajansa kanssa, koska ne voivat vaihtua vain huonompiin.

Harvapa meistä osaa kiittää siitä, että meidän ajatuksiamme ja toimintaamme on vastustettu. Jos vastustusta esiintyy, se on yleensä merkinä siitä, että volyymia on lisättävä. Ikävä kyllä tällä on se vaikutus, että se stimuloi vastustajaa yhä suurempiin ponnistuksiin. Ja niinpä kehä on tullutkin kierrettyä: me tapamme itsemme pohtimasta vastustajan eristämistä ja eliminoimista. Tämä on se tien pää, josta monet idealistit ovat itsensä löytäneet. Edessä on joko perääntyminen ja luopuminen tai tarttuminen sellaisiin keinoihin ja menettelytapoihin, jotka ovat alkuperäisen idealismin vastaisia.

Kuitenkin on olemassa myös kolmas tie: todellisuuden hyväksyminen sellaisena kuin se

on luopumatta kuitenkaan alkuperäisistä ihanteista ja tavoitteista. Tässä ajattelussa etsitään tasapainoa vastakkaisten voimien jännitekentässä ja vältetään vastustuksen stimuloimista. Kysymys on mahdollisen taitamisesta. Kokeneen poliitikon ja valtiomiehen toiminnassa nousee usein esille tällainen työskentelytapa. Se on rakenteellisesti siinä mukana, vaikkakaan sitä ei läheskään aina lausuta julki.

Myös alkoholipolitiikassa on kysymys erilaisista ja hyvinkin vastakkaisista toimintaohjelmista ja niiden taakse ryhmittymisestä. Myös alkoholipolitiikassa on olemassa kehittämätön tapa hoitaa asioita ja myös kehittynyt tapa. Kehittymättömässä toimintatavassa ”oikea” ajattelu ja toimintatapa hyväksytään ja ”väärä” ajattelu ja toimintatapa eristetään ja työnnetään syrjään. Vuosikymmenien ajan suomalaisessa yhteiskunnassa vain rajoittava alkoholipolitiikka oli ”oikeaa”. Muunlainen ajattelu oli ”väärää” ja siis torjuttavaa. Sitten tuuli kääntyi ja kaikki muuttui, ja niin ollaan tilanteessa, jossa rajoittava alkoholipolitiikka on ”väärää” ja liberalistinen ajattelu ”oikeaa”.

Todellisuudessa sekä liberalistinen että rajoittava alkoholipolitiikka ovat sekä oikeita että vääriä ajatuksia riippuen siitä, mistä näkökulmista niitä katsellaan. Näiden ajattelutapojen välinen jännite on kohdattava ja tähän kohtaamiseen on kehitettävä menetelmänsä.

STÄHLBERG JA GRANFELT — YLIKÄVELLYT
NÄKIJÄT

Alkoholiasiat ovat omiaan ”herättämään erimielisyyttä ja kiihtymystä”, jos niitä käsitellään paikallisesti ja määräajoin. Näin totesi eduskunnan talousvaliokunta vuonna 1932, kun se torjui K. J. Ståhlbergin tätä koskevan kohdan väkijuomalaista. Asiat oli jätettävä väkijuomayhtiön päätettäväksi ja harkittavaksi. Tällaista menettelyä vastaan Ståhlberg esitti vastalauseensa, mutta häntä ei haluttu kuulla. Suomalainen yhteiskunta oli etsinyt

alkoholikysymykseen ratkaisua kieltolaillla ja halusi jatkaa valitsemallaan keskitetyn hallinnon linjalla.

Suomalainen yhteiskunta liioitteli kuitenkin mahdollisuuksiaan. Alkoholikysymys on jännitteinen ja sisäisesti ristiriitainen. Itse asiassa se on tyypillisesti yhteiskuntapoliittinen kysymys. Mikä tahansa ratkaisu voidaan osoittaa kyseenalaiseksi vain näkökulmaa muuttamalla. Poliittista prosessia voidaan kuvata voiman ja vastavoiman käsittein. Oikein ohjatun prosessin tulos ei edusta kenenkään yksittäisen toimijan tahtoa, vaan se on yhdistelmä vastakkaisista tahdonilmaisuista. Tällainen prosessi on luonteeltaan päättämätön. Kun ratkaisuun on päästy, vastakkaiset osapuolet pyrkivät sen purkamiseen itselleen suotuisissa olosuhteissa.

Juuri tällaisen prosessin Ståhlberg olisi halunnut synnyttää myös ja nimenomaan paikallistasolle. Se olisi varmasti herättänyt erimielisyyttä ja kiihtymystä siinä missä monet muutkin yhteiskuntapoliittiset kysymykset. Tuloksena olisi kuitenkin ollut alkoholipolitiikassa samanlainen asioiden haltuunotto kuin kunnallispolitiikassa on vuosikymmenien aikana tapahtunut yleisissä yhteiskuntapoliittisissa asioissa. Alkoholikysymystä olisi opittu käsittelemään siinä missä muitakin kiistanalaisia asioita.

Ståhlbergin linja olisi ollut nöyrä todellisuuden edessä. Siinä olisi myönnetty, ettei mitään lopullista totuutta alkoholiasioissa ole olemassa. Asioita olisi vain hoidettava parhaiden kykyjen mukaan monien aatteellisten ja taloudellisten ristiriitojen paineissa hyväksymättä minkään pyrkimyksen yliedustusta, mutta samanaikaisesti eristämättä mitään yksittäistä pyrkimystä päätöksenteon piiristä.

Harvoin on nähty yhtenevyyksiä K. J. Ståhlbergin ja Suomen raittiusliikkeen isäksi kutsutun A. A. Granfeltin välillä. Heidän ajattelunsa perustui kuitenkin samankaltaiseen näkemykseen kansanvallasta. Kirjeessään Eino Sakari Yrjö-Koskiselle vuonna 1912 Granfelt toteaa kieltolaista, että ”laki, jota ei yleinen tapa ja vakaumus kannata, on teho-

ton”. Lainsäädännön tulisi syntyä ”kansalaisyhteiskunnan eikä raittiusseuralaisten säättämänä”; ei tulisi ”sosialistin tavoin vaatia kaikki heti taikka ei mitään”. Hänen mukaansa siis kansalaisten tuli toimia alkoholiolojen ohjaajina. Minkään tietoisien etujoukon ei tulisi tehdä politiikkaa kansalaisten puolesta, olivatpa nämä sitten raittiusseuralaisia tai hallinnon viranomaisia.

Granfelt epäili syvästi yleisvaltakunnallisen kieltoain toimivuutta mm. niiden kokemusten pohjalta, joita hän tiesi saadun Yhdysvaltojen osavaltiokohtaisista kieltoalaeista. Hän painotti kunnallista päätäntävaltaa edustaen tässäkin samanlaista ajattelua kuin Ståhlberg. Toki on todettava, että Granfelt olisi pyrkinyt rakentamaan kieltoain kunnallisiin päätöksiin ja Ståhlberg olisi taas purkanut sitä kunnallisiin päätöksiin maaseudun osalta vuoden 1932 jälkeen. Molemmat joutuivat kuitenkin toteamaan tullessaan ylikävelyiksi. Heidän ajatteluunsa sisältyvää viisautta ei ymmärretty.

RUOTSI JA HYVÄN HIRMUHALLINTO

Ruotsi tarjoaa mielenkiintoisen vertailukohdan meidän historiallemme. Vaikka valtiollinen yhteytemme Ruotsiin katkesi vuonna 1809, niin monet asiat tapahtuivat edelleen yhteydessä toisiinsa. Kotitarvepoltto kiellettiin Suomessa vuonna 1866. Ruotsissa se oli kielletty kuusi vuotta aiemmin. Ruotsissa äänestettiin kieltoain vuonna 1922 eli kolme vuotta sen jälkeen, kun se oli Suomessa tullut voimaan. Kieltoain kannattajat saivat suuret joukot liikkeelle, mutta hävisivät kuitenkin niukasti. Tällöin syntyi historiallinen ero kahden samaa tahtia kulkeneen naapurusvaltion välille.

Kieltoain on esimerkki eräänlaisesta hyvän hirmuhallinnosta, jossa vähemmistö määrää enemmistölle elämisen ehdot. Se jättää jälkeensä samantyyppisen psykologisen perinnön kuin reaalisosialismi on jättänyt entisiin sosialistisiin maihin. Tällaisessa tilan-

teessa järkiperäinen asioiden hoito vaikeutuu. Hyvinvointivaltion rakenteiden luominen entisiin sosialistimaihin on osoittautunut vaikeaksi, koska kaikkia valtion vahvistamistoimia epäillään herkästi entisen järjestelmän palauttamisyrityksiksi. Niinpä on osoittautunut, ettei veroja oikein pystytä keräämään. Toimiva verotusjärjestelmä on kuitenkin ainoa perusta sosiaaliturvan ja terveydenhoidon järjestämiseksi sekä koulutusjärjestelmän ja yleensäkin hyvinvointivaltion hallinnon organisoimiseksi.

Kieltoain jättää jälkeensä samanlaisen epäluulon kaikkea sellaista kohtaan, mikä vähänkin kuulostaa rajoittavalta alkoholipolitiikalta. Kieltoain järkyttää rationaalisen alkoholipolitiikan perusteita samalla tavalla kuin reaalisosialismi on järkyttänyt yleisen yhteiskuntapolitiikan perusteita entisissä sosialistimaissa.

Ruotsi ei ole kokenut kieltoain eikä reaalisosialismia. Niinpä siellä on sekä alkoholipolitiikalle että yleiselle yhteiskuntapolitiikalle aivan erilaiset lähtökohdat kuin niissä maissa, jotka ovat joutuneet kokemaan hyvän hirmuhallintoa muodossa tai toisessa. Ilman kieltoain jättämää historiallista rasitetta alkoholiasioita saatettaisiin hoitaa Suomessa kenties yhtä määrätietoisesti kuin tupakkapolitiikkaa on viime vuosina hoidettu.

AUKTORITEETIN KATOAMINEN

Kauan elettiin aikoja, jolloin painavan puheenvuoron alkoholiasioissa saattoi Suomessa käyttää vain raittiiksi tunnettu henkilö. Tällä hetkellä raittiiksi tunnettua henkilöä ei oikein tunnusteta päteväksi alkoholiasioiden arvioijaksi, koska häneltä katsotaan puuttuvan henkilökohtaista kokemusta alkoholiasioissa. Hänen tyhjäksi jättämälleen paikalle ei ole oikein noussut entistä arvovaltaa nauttivia seuraajia. Alkoholialuekohtuullisestikin käytävä henkilö näyttää olevan yhtä vähän kompetentti näissä asioissa kuin täysraitiskin.

Tätä puutetta ovat pitkään korvanneet vi-

ranomaiset sekä muu valvontaan erikoistunut henkilöstö. Nyt, kun tätä henkilöstöä on tuhatmäärin siirtynyt syrjään, on kohdattu tyhjiö. Ongelmallisimmillaan tämä tulee meillä esiin ehkäpä siinä, etteivät vanhemmat oikein osaa suojella lapsiaan liian varhaisilta humalokokemuksilta. Keskisessä Euroopassa vanhemmat suojelevat ja valvovat lapsiaan yleensä vanhojen perinteidensä mukaisesti. Meillä vanhemmat epäröivät eivätkä osaa uskoa aikuiseen auktoriteettiinsa. Tämä tapahtuu epäilemättä lasten etujen kustannuksella.

Neuvottomuus ei kuitenkaan jää vain perhepiiriin. Kireäpiipoisen nimeä halutaan välttää siinä määrin, että pysytään puolueettomina silloinkin, kun se on suoraan vastaan omia etuja. Alkoholiasiat herättävät erimielisyyttä ja kiihtymystä yhä edelleen, ja monet haluivat jotakin Alkon kaltaista instituutiota ratkaisemaan pulmakysymyksiä ylipäätänsä auktoriteettina. Se aika on kuitenkin ohitse. Alkoholiasioista on nyt kannettava vastuuta aivan uudella tavalla.

ALKOHOLIASIAIN FOORUMI – TIE KANSANVALTAISEEN ALKOHOLIPOLITIikkaan?

Lähiomaisten ja työtovereiden alkoholin käytössä saattaa ilmetä ongelmia, mutta pulmat eivät pääty tähän. Yhteiskunnassa on alkoholijuomien vähittäismyyntiä ja anniskelua, joita voidaan hoitaa monella eri tavalla. Erilaisissa töissä ja toimissa kohdataan alkoholiongelmia eri näkökulmilta. Monenlaista erityisasiantuntemusta ja osaamista kehittyi. Jotta alkoholiasiat tulisivat hoidetuiksi parhaalla mahdollisella tavalla, tämä asiantuntemus pitäisi voida hyödyntää. Keinona voisi olla alkoholiasiaain foorumi.

Käsitteenä alkoholiasiaain foorumi on uusi, mutta elämänilmionä se on vanha. Ajatuksena on koota alan paras asiantuntemus ja myös erilaisten toimintapoliittisten vaihtoehtojen edustajat yhteen kehittämään toiminnan suuntaviivoja. Kunnallisvaltuusto on tällainen foorumi yleisiä yhteiskuntapoliittisia asi-

oita varten. Sen tueksi tarvitaan alkoholiasioita varten erillinen alkoholiasiaain foorumi. Tällaisella foorumilla tulisi olla edustettuna sosiaali- ja terveystoimi, opetustoimi ja järjestystoimi. Lisäksi siinä tulisi olla edustettuna kaikki muutkin tahot, joita paikallisesti pidetään oleellisina alkoholiasioissa. Eettiset ja moraaliset näkökohdat ovat keskeinen osa alkoholikysymystä. Niinpä esimerkiksi kirkko, nuorisotyö ja kansalaisjärjestöt tulisi ottaa huomioon alkoholiasiaain foorumia koottaessa. Foorumilla tulisi olla toimivat yhteydet myös alkoholialan yrittäjiin.

Alkoholiasiaain foorumin keskeisin tehtävä olisi paikallisten alkoholioalojen seuranta. Se voi myös koota ja välittää paikallisia näkemyksiä ja kannanottoja Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle ja lääninhallituksille sekä toimia lausunnonantajana lupahallintoasioissa. Tarvittaessa tällainen foorumi voi tehdä aloitteita alkoholiasioissa paikallis-, alue- ja valtionhallinnolle. Alkoholiasiaain foorumia ei tarvitse erikseen perustaa, jos on olemassa jokin monijäseninen elin, joka jo toimii tällaisena foorumina tai jolle on luontevaa siirtää tämänkaltaisen tehtävä.

On tärkeää, että alkoholiasiaain foorumi tulee tunnetuksi toimialueellaan kansalaisten, hallintoviranomaisten sekä myös elinkeinon harjoittajien piirissä ja saavuttaa toiminnassaan kaikkien osapuolien luottamuksen. Jos foorumilla on likeinen tuntuma kunnalliseen politiikkaan, se todennäköisesti edistää toimintaa.

ALKOHOLIASIAIN FOORUMI SUBSIDIARITEETIPERIAATTEEN TOTEUTTAJANA

Tässä yhteydessä saattaa syntyä kysymys, miltä tämä näyttää Brysselistä katsottuna. Euroopan unionin subsidiariteetiperiaate avaa kuitenkin ovet tällaiselle pohdinnalle. Sen mukaan kaikki se vallankäyttö, jota valtio tai liittovaltio harjoittaa yhteiseksi hyväksi, rajoittuu ainoastaan niille alueille, joita yksityiset ihmiset, perheet, yhtiöt, paikalliset ja

alueelliset elimet eivät pysty erikseen hoitamaan. Alkoholikysymys on epäilemättä sellainen kysymys, jonka pitäisi hoitua suurelta osin yksityisten ihmisten, perheiden ja paikallisten elimien voimin.

Tärkeimmät linjaukset voidaan tehdä ja tulee tehdä sekä valtiollisella tasolla että myös EU:ssa. Myös hallinnon organisaatioita tarvitaan välttämättä tapahtuneiden suurten

muutosten jälkeen. Alkoholikysymys on kuitenkin monilta osiltaan niin intiimi ja niin lähellä ihmisten arkipäivää, että EU:n subsidiariteettiperiaate ohjaa sen käsittelyä selvästikin lähiyhteisöihin. Siksi alkoholipolitiikassa on vastaisuudessa siirrettävä painopistettä paikallistasolle. Sitä on itse asiassa ohjattava Ståhlbergin jo kauan sitten viitoittamalle tielle.

KIRJALLISUUS

Heinonen, Jarmo: K. J. Ståhlberg – väärin ymmärretty teräsmies. Alkoholipolitiikka 50 (1985): 2, 88–90

Kuusi, Eino: Lisävalaistusta kysymykseen A. A. Granfeltin kannasta kieltolakiasiassa. Alkoholiky-

symys 36 (1936): 2–3, 122–139

The principle of subsidiarity. Communication of the European Commission to the Council and the European Parliament. Supplement to European Report no 1809, November 4, 1992.